

ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

# Πύργος



"ΟΙ ΦΛΟΓΕΣ" ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ



ΚΕΙΜΕΝΟ : ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ  
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ : ΑΝΝΑ Α. ΚΑΛΑΪΤΖΗ

## Παραμονές Πάσχα στη Σαντορίνη.

Η επιλογή της εποχής αποδεικνύεται εξαιρετική. Γλυκός καιρός, ωραριό πρωινός ιδανικά ανάμεσα στη θερινή ζέστη και την εαρινή δροσιά. Η Μ. Εβδομάδα είναι ήσυχη, διατρέχουμε με ηρεμία από τη μια άκρη ως την άλλη το νησί. Το πρωί της Μ.

Παρασκευής μας βρίσκει να ανηφορίζουμε ένα στενάκι με οικαλοπάτια. Πίσω μας ακούγονται βήματα με ήχο μεταλλικό πάνω στο πλακόστρωτο. Είν' ένα γαϊδουράκι με τον αναβάτη του. Του κάνουμε χώρο να περάσει.  
- *Morning, μας χαιρετάει.*  
- *Morning, του απαντάμε. Δεν είναι Άγγλος, απλά μας πέρασε για ξένους. Δεν του χαλάμε το χατήρι.*



**B**ρισκόμαστε στον Πύργο, τον μεσαιωνικό οικισμό της Σαντορίνης. Το ανηφοράκι συνεχίζει, διασταυρώνεται με άλλα, σωστός λαβύρινθος. Αποκαλύπτονται διαφορώς γραφικότατες γωνίες. Μπουκαμβίλιες ρος και λευκές, σπίτια λευκά και μπεζ, μερικά παμπάλαια, ακατοίκητα ή ερειπωμένα, χτισμένα με οικούρες πέτρες λάβας. Ένα αέτωμα, πάνω από μια αυλόδυνα, φέρει χρονολογία 1856. Κάθε λίγο διαγράφεται ανάμεσα στα σπίτια ο γνώριμος όγκος



μιας μικρής ή μεγάλης εκκλησιάς. Ο αριθμός τους είναι απίστευτος, 48 υπάρχουν μέσα και γύρω από τον Πύργο. Να και το καμπαναριό του Αγ. Νικολάου, χτισμένο από λάβα. Δίπλα του Ήρωο Πεσόντων και μικρή πλατεία με βοτσαλωτό δάπεδο. Σ' αυτό το πέρασμα έχουν το στέκι τους δυο συμπαθείς ηλικιωμένοι. Ο ένας με το γαϊδουράκι του αποτελεί προσφιλές φωτογραφικό θέαμα για τους τουρίστες. Κοντά του ένας άλλος πουλάει Σαντορινιό κρασί. Γύρω μας γλώσσες και φυσιογνωμίες από μια απίθανη ποικιλία χωρών και φυλών.

Κάμερες και ψηφιακές μηχανές καταγράφουν τα πάντα, οτιδήποτε μπορεί να θεωρηθεί αναμνηστικό της Σαντορίνης.

Μπροστά μας σκαλοπάτια και σοκκάνι καμαροσκέπαστο, βυθισμένο στη σκιά. Σε κάποια σημεία στενεύει πολύ, δεν ξεπερνάει το ένα μέτρο, δύσκολα χωρούν δύο κινούνται αντίθετα σ' αυτό. Ωστόσο, αυτή είναι η κύρια στράτα προς την μεγαλόπρεπη εκκλησία των Εισοδίων της Θεοτόκου, λίγο πιο πάνω. Προσπαθώ να φανταστώ πώς χωράνε, πώς καταφέρουν και κινούνται μέσα σε τούτη τη



μακρόστενη στοά οι εκαποντάδες των πιστών που συρρέουν από παντού, ιδιαίτερα στις μεγάλες στιγμές της Χριστιανούνης, τον Επιτάφιο και την Ανάσταση.

Η Εκκλησία των Εισοδίων, χτισμένη το **1660**, υπέστη μεγάλα ζήτηματα κατά τον σεισμό του 1956. Γύρω της διατηρούνται παλιά αρχιτεκτονικά μέλη, θωράκια από παλαιοχριστιανικό ναό, κίονες, μαρμάρινη στήλη με ανάγλυφα. Στο ευωτερικό δευτόπτερο τέμπλο, με ολόγλυφες μιορφές Αγίων και φυτικό διάκοσμο. Το κοισμούν εικόνες άριστης τέχνης, όπως η εικόνα της **Οδηγήτριας** δια χειρός **Ιακώβου** το **1661**. Πάνω από την κεντρική είσοδο του ναού είναι εντοιχισμένη η μαρμάρινη εικόνα της **Θεοτόκου**, του **1710**.

Απέναντι υψώνεται ο ναός της **Αγ. Τριάδας**, που καταστράφηκε με τον σεισμό του 1956 και αναστηλώθηκε μετά από προσπάθειες της

**Μια στενή, καμαροσκέπαστη στοά οδηγεί στην κεντρική εκκλησία των εισοδείων της Θεοτόκου.**

**Στο στρατηγικό πέρασμα προς το Κάστρο ντόπιοι ηλικιωμένοι πουλούν προϊόντα της Σαντορίνης στους επισκέπτες.**

Προέδρου του Συλλόγου Πυργίων, **Λίξας Μαρίνου**.

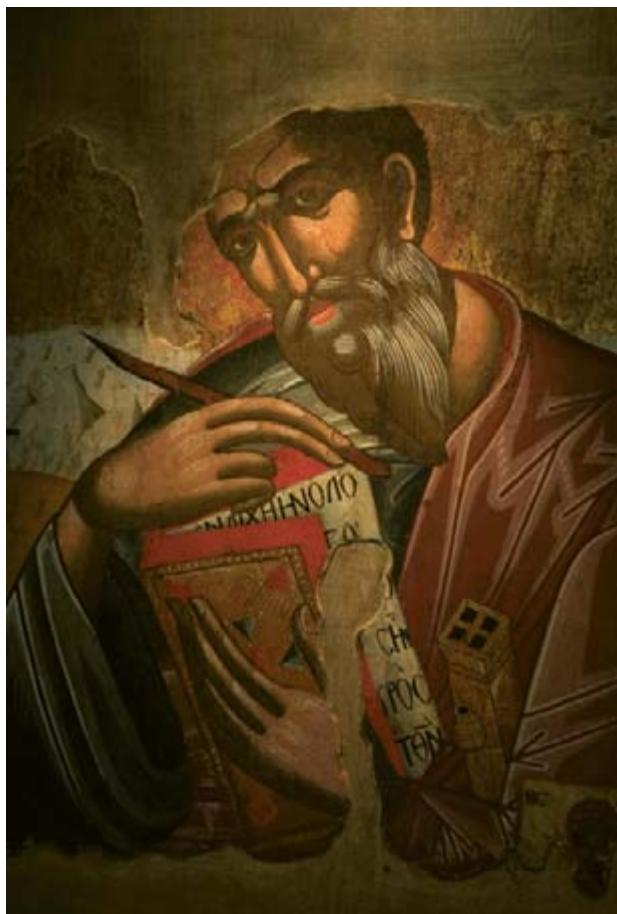
Μετά το 1995 το Κοινοτικό Συμβούλιο και ο Πρόεδρος του **Νικόλαος Ζώδης** συνέλεξαν και συντήρησαν μερικά υπουργαία θρησκευτικά κειμήλια και τον Αύγουστο του 1997 ο ναός της Αγ. Τριάδας στέγασε το **Μουσείο Θρησκευτικής Τέχνης**, που έκτοτε ανήκει στην αρμοδιότητα της Βυζαντινής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Ανάμεσα στα σημαντικά και ποικίλα εκθέματα ξεχωρίζουν η εικόνα της ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΡΕΦΟΚΡΑΤΟΥΣΑΣ, έργο των αρχών του **17ου** αιώνα από τον Κορητικό αγιογράφο **Στυλιανό**, η "ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ", έργο του Εμμανουήλ **Σκορδίλη** το **1671**, η εικόνα του ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ του **15ου** αιώνα, καθώς και η **ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ** του Κορητικού **Βίκτωρα**, έργο του β' μισού του **17ου** αιώνα. Καντήλια εξαιρετικής τέχνης,





αρτοφόριο του 1749, Επιτάφιο του 19ου αιώνα, έναν ωραίο ξυλόγλυπτο σταυρό, παλιά λειτουργικά βιβλία και ιερά σκεύη περιλαμβάνει ακόμη το πολύ αξιόλογο Μουσείο.

Βρισκόμαστε όμως ήδη στο κέντρο του Καστελιού του Πύργου και η θέα σ' όλο τον περιμετρικό ορίζοντα είναι απεριόριστη. Στη σύντομη μονογραφία της η Αρχαιολόγος **Κατερίνα Κωνστάντη** αναφέρει, ότι το Καστέλι του Πύργου, στους πρόποδες του Μέσα Βουνού, είναι το καλύτερα σωζόμενο οχυρωματικό κτίσμα του νησιού. Ανήκει στην πρώτη και παλαιότερη κατηγορία κυκλαδικών μεσαιωνικών οικισμών, στην κατηγορία των "οχυρωμένων οικισμών ή πόλεων", που χτίζονται για την προστασία των πληθυσμών από τις πειρατικές επιδρομές. Σύμφωνα με την πυαγορευμένη από τα πενιχρά οικονομικά των νησιών, ως τείχος χρησιμοποιούνται οι ίδιοι οι οπύσθιοι τοίχοι των οικιών, οι οποίοι με το μεγάλο πάχος, τη συνεχή γραμμή, τα ελάχιστα αεραγωγά ανοίγ-



### Πρόσωψη της εκκλησίας των Εισοδίων της Θεοτόκου, κτισμένης το 1660.

Ένα από τα σημαντικά εκδέματα του Μουσείου είναι η εικόνα του Αγ. Ιωάννη του Θεολόγου, που εικονίζεται με τα προσωπογραφικά χαρακτηριστικά του εύρωστου πλικιωμένου σοφού κρατώντας το Ευαγγέλιο, το κονδύλι και το μελανοδοχείο.

ματα αλλά και το μεγάλο ύψος, ανταποκρίνονται στις οχυρωματικές ανάγκες. Πρόκειται για πρακτική γνωστή από την αρχαιότητα, ήδη από την προϊστορική εποχή.

Το Καστέλι του Πύργου, χτισμένο στην κορυ-

φή του λόφου, παρουσιάζει ακανόνιστο πολυγωνικό εξωτερικό περίγραμμα, με μέση διάμετρο 150-200 μέτρα. Η πρόσβαση στον οικισμό γίνεται μέσω μιας διπλής θύρας από τα ΝΔ. Οι πίσω τοίχοι των οικιών του εξωτερικού δακτυλίου είναι αυτοί που σχηματίζουν το τείχος. Τα σπίτια ανοίγονται προς το ευωτερικό του καστελίου, προς έναν δρόμο προσεκτικά στρωμένο με μεγάλα βότσαλα. Το κέντρο του οικισμού καταλαμβάνει μια τραπεζίδισκη πλατεία, ενώ τα σπίτια αναπτύσσονται γύρω απ' αυτήν σε συμπαγείς αλλά ακανόνιστους όγκους. Την πρόσβαση προς την πλατεία επιτρέπουν τέσσερα περάσματα, που έχουν με θύρες σε περίπτωση ανάγκης. Βόρεια της πλατείας βρίσκεται και ο κατεστραμμένος σήμερα δημόσιος φούρνος του οικισμού. Κάτω από τους βοτσαλόστρωτους δρόμους υπήρχε το αποχετευτικό σύστημα με πήλινους σωλήνες.



Το καιστέλι περιτρέχει ένας λιθόστρωτος δρόμος που το χωρίζει από τη νεότερη φάση του οικισμού, ο οποίος στη διάρκεια των αιώνων επεκτάθηκε και εκτός των τειχών. Στη σύγχρονή του μορφή ο Πύργος εντάσσεται στην κατηγορία των εξελιγμένων οχυρών οικισμών, που επεκτάθηκαν και έχω από τα δρια του αρχικού τους πυρήνα.

Η εξωτερική όψη του καιστελιού δεν είναι τόσο "βαριά" και "επιθετική", όπως άλλων οχυρών. Χαρακτηρίζεται από ποικιλία επιπέδων, καθώς οι εξωτερικοί τοίχοι των οικιών δεν ακολουθούν την ίδια γραμμή, αλλά δημιουργούν εναλλάξ, ευοχές ή προεξοχές, δίνοντάς του οδοντωτή εξωτερική όψη, διευθέτηση που ίνως είχε και στρατηγική σημασία. Οι εξωτερικοί αυτοί τοίχοι είναι ιδιαίτερα ενισχυμένοι, φτάνοντας κάποτε σε πάχος και τα 90 εκατοστά, ενώ τα λίγα ανοίγματά τους είναι μικρά και συχνά σιδηρόφρακτα. Οι στέγες είναι συνήθως ημικυλινδρικές, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις είναι επίπεδες. Αυτές οι τελευταίες θα μπορούσαν να χρησιμεύουν και



**Από τη στενή στοά διακινείται πλήθος επισκεπτών προς το Κάστρο και την εκκλησία των Εισοδίων της Θεοτόκου.**

**Σε κάποια σπίτια και καλντερίμια του Πύργου είναι εμφανής η παρουσία της λάβας.**

ως προμαχώνες για την άμυνα των κατοίκων. Πέρα από τα αρχιτεκτονικά μνημεία και την επίσημη ιστορία, μια πιο ζωντανή εικόνα της καθημερινότητας στον Πύργο δίνουν οι μαρτυρίες των λιγοστών σωζόμενων εγγράφων, όπως μία διαθήκη και ένα πωλητήριο αγρών των αρχών του 17ου αιώνα. Η αβεβαιότητα και αγωνία των κατοίκων αποτυπώνονται ανάγλυφα σε έγγραφο του 1671, που αφορά διορισμό

κοινών αντιπροσώπων από τα πέντε καιτέλια της Σαντορίνης για διαπραγματεύσεις με τους κουρσάρους. Μ' αυτό το έγγραφο οι αντιπρόσωποι εξουσιοδοτούνται εν λευκώ, να προσφέρουν στους πειρατές χρήματα ή άλλα αγαθά, προκειμένου να αποφύγουν τα χειρότερα. Επίσης από την περίοδο της Τουρκοκρατίας σώζεται ένας κατάλογος προσφορών των εκκλησιών του Πύργου "διά τον εθνικόν αγώνα του 1821".

Το πρόβλημα της χρονολόγησης του καιτελίου του Πύργου εντάσσεται στο γενικότερο πρόβλημα χρονολόγησης των κυκλαδικών κάστρων, καθώς οι ιστορικές μαρτυρίες είναι πενιχρές και μάλλον αρκετά υπεροδερες της ίδρυσής τους. Η αρχαιότερη, πάντως, ιστορική μαρτυρία για τον Πύργο, χρονολογείται στο 1584 και βρίσκεται στο έργο του M. Crusius. "Turcograecia", όπου σε κατάλογο των νησιών

των Κυκλαδων αναφέρεται και η Σαντορίνη με τα πέντε της καστέλια. Σε χάρτη δε του 1688 φαίνεται να δηλώνεται για πρώτη φορά η θέση "Πύργος".

Αντίθετα με την χρονολόγηση του καστελιού, για τις έξι εκκλησίες του υπάρχουν περισσότερες πληροφορίες. Έτσι, ο **Άγιος Ιωάννης Θεολόγος**, χρονολογείται στην περίοδο **1537-1650**, η **Αγία Τριάς** το **1742**, τα **Εισόδια της Θεοτόκου** στα **1660-1661**, ο **Άγιος Γεώργιος** στα **1680** ή προγενέστερα του ναού των Εισοδίων, ενώ το "**Θεοτοκάκι**" είναι το αρχαιότερο, χρονολογούμενο στον **14ο αιώνα**. Η ανέγερση, τέλος, της **Αγίας Θεοδοσίας**, που είναι η προστάτιδα των φρουρίων και βρίσκεται στην πύλη του καστελιού, χρονολογείται στην περίοδο **1537-1650**. Στο υπέρθυρο του ναού αναγράφεται η χρονολογία **1639**, που είναι ίώς το έτος περατώσεως του ναού.

Απ' όλα τα παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι το καστέλι του Πύργου υφίσταται ήδη στο τελευταίο τέταρτο του 16ου αιώνα, αλλά η ανέγερσή του θα πρέπει να τοποθετηθεί λίγο νωρίτερα. Τον 17ο αιώνα ο Πύργος ακμάζει, καθώς τότε φαίνεται ότι χτίστηκαν οι περισσότερες εκκλησίες του, εκτός από το Θεοτοκάκι που είναι παλαιότερο. Από τον 17ο

αιώνα και μετά η κατοίκηση στο καστέλι συνεχίζεται αδιάλειπτα έως και τα μέσα του 20ου αιώνα, οπότε και δέχεται καίριο χτίζημα, όπως και όλο το νησί, από τον καταστροφικό σεισμό του 1956...

Ανεβαίνουμε στις ταρατσούλες κάποιων σπιτιών, μισοροπούμε πάνω στο τείχος, αποθαυμάζουμε τον ευρύτατο οπεριανό και θαλάσσιο ορίζοντα. Απέναντί μας, ανάμεσα στα σπίτια, υψώνει το ταπεινό του ανάστημα το "Θεοτοκάκι", στο βόρειο μέρος του καστελιού. Ανήκει στον σπάνιο τύπο των μικρών τετράγωνων με τρούλο εκκλησιών, ο οποίος αριθμεί μόνον τρία παραδείγματα, από τα οποία το Θεοτοκάκι είναι το αρχαιότερο. Ανακαινί-

**"Θεοτοκάκι", το αρχαιότερο εκκλησάκι του Πύργου χρονολογούμενο στον 14ο αιώνα. (κάτω)**

**Το γραφικό εκκλησάκι του Αγ. Ιακώβου κτίσμα του 1805. (δεξιά πάνω)  
Πανοραμική θέα από το καστέλι του Πύργου με την οχύρωση. (δεξιά κάτω).**





ΠΥΡΓΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ



στηκε το 1663, ενώ η σημερινή του μορφή είναι αποτέλεσμα πολλών προσθηκών. Άριστης ξυλογλυπτικής τέχνης είναι το τέμπλο με παραστάσεις φύλλων απτέλου και ολόσωμες μορφές Αγίων. Εξαιρετικής τεχνοτροπίας είναι οι εικόνες του Αρχάγγελου Μιχαήλ, έργο του Ιγνατίου Μαρμαρά το 1776, καθώς και ο Διωγμός των Πρωτοπλάτων, έργο του ίδιου το 1757.

Αδιαφορώντας για τον άνεμο που φυσάει δυνατά, αγναντεύουμε για αρκετή ώρα από το προνομιακό θεωρείο μας στο υψηλότερο σημείο του καστελιού, αυτό το εκπληκτικό σύνολο γεμάτο φωτοσκιάσεις και πλαισιότητα δύκων, χρωμάτων και σχημάτων, τα υπόσκαφα σπίτια σαν κατακόμβες, την αύρα του μεσαίωνα που μας κυκλώνει από παντού. Κατηφορί-

ζουμε και πάλι μέσα απ' τη στοά. Οι παππούδες με το γαϊδουράκι, τα κρασιά και τις ρακές είναι πάντα στη θέση τους, δεν σχολούν για μεσημέρι. Φωτογραφίζονται οι τουρίστες μαζί ή πάνω στο γαϊδουράκι, πληρώνουν όσο θέλουν. Κάποιες υπέρβαρες κυρούλες ανηφορίζουν αγκομαχώντας. Μια άλλη, η **Ευαγγελία Ζώρζου**, 82 ετών, μας καλεί στο υπέρ της, τεράστιο, με θολωτό ταβάνι, χοντρούς πέτρινους τοίχους και πόρτες με καμάρες. Παλιές φωτογραφίες, παλιά επιτλα και κεντήματα, κάθε γωνιά αποτελεί παρελθόν.

Κάποιος, πιο κάτω, πουλάει ντοματάκι λιαστό, κρασί και κάπταρη. Να κι ένα περιβολάκι 100 τετραγωνικών, αναπάντεχη εικόνα μέσα στους συνεχείς λευκούς τόνους δρομίσκων και υπιτιών. Προβάλλει μια καμινάδα και μερικές επιφάνειες τοίχων σε χρώματα σωμόν, με κόκκινες και όπρες μπουκαμβίλιες. Είναι μια τολμηρή αντίθεση ανάμεσα στα διπλανά μπλε και λευκά.

Η οδός **Αντωνίου Κονταράτου** μας βγάζει σε λίγο στην κεντρική πλατεία **Στέφανου Μελέκου**. Στο καφενείο κόνιμος πολύς. Οι ντόπιοι χτυπούν με μανία τα πούλια στο τάβλι και φωνάζουν δυνατά. Παραδίπλα μερικοί ξένοι

**Πολλές μπουκαμβίλιες κοσμούν με τα λαμπερά τους χρώματα τις γραφικές γωνιές του Πύργου. (αριστερά)**

**Έχω από τον οικισμό, στα ανατολικά, βρίσκεται η πολύ αξιόλογη εκκλησία του Αγ. Νικολάου του Κισσορά, κτίσμα του 1764.**



μιλάνε χαμηλόφωνα, τόσο διαφορετική ιδιοισχυρασία απ' τους δικούς μας. Μηχανάκια, αυτοκίνητα, κορναρίσματα, λεωφορεία της γραμμής που παίρνουν στην κυκλική πλατεία δυσκόνητες στροφές. Η μαγεία των στενών, ανηφορικών δρομίσκων του καυτελιού έχει χαθεί.

Η ταβέρνα "Καλλίστη" βρίσκεται σε περίοπτη θέση πάνω απ' την πλατεία. Ντοματάκια λιαστά κρεμασμένα απ' την καλαμιώτη, φυτή μελιτζάνα με το κρεμμιδάκι της που κόβεται επί τόπου στο τραπέζι, φάβα Σαντορίνης, λευκές μελιτζάνες με υκόρδο και μπαλόσαμικο, ντοματάκι γεμιστό με ρύζι και βασιλικό. Ωραία κουζίνα και συμπεριφορά αξιοπρεπής, Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αγγλικά και Γαλλικά από τους σερβιτόρους ελαφρώς... Ελληνικά. Είναι μια ευχάριστη ανάπταυλα και παύουν να μας ενοχλούν η κίνηση και ο θόρυβος.

Στα χαμηλώματα του οικισμού, ιδιαίτερα της N-NA πλευράς, περιορίζεται σταδιακά η μεσαιωνική αίγλη, που χαρακτηρίζει το χώρο γύρω απ' το Καστέλι. Επικρατούν οικοδομικές τάσεις, που καμιά σχέση δεν έχουν με την αρχιτεκτονική παράδοση του τόπου. Η μόνη παραδοσιακή φυσιογνωμία που συναντάμε είναι ενός συμπαθέστατου ανθρώπου, που καθαρίζει μπροστά στην πόρτα του γνήσια φάβα Σαντορίνης, "οικολογικά", όπως την λέει.

Ένα αθέατο σχεδόν και σε κακή κατάσταση μονοπάτι καταλήγει στο χαμηλότερο τμήμα αυτής της περιοχής, μερικές δεκάδες μέτρα έξω από το δομημένο περιβάλλον. Εδώ, μέσα σ' ένα μικρό οροπέδιο με συκιές και αμυγδαλιές, ανακαλύπτουμε τον ναό του Αγ. Νικολάου του "Κίσσηρα", που ονομάστηκε έτοι από την ηφαιστειακή κήσυσηρι, που είναι ορατή σ' όλη την περιοχή. Ονομάζεται ακόμα και "Κονάκι", επειδή κάποτε υπήρξε έδρα

Σε κάποιους δρόμους του Πύργου οι εναλλαγές των χρωματικών τόνων διμίζουν πραγματικά έργα τέχνης.







της Μητροπόλεως στο νησί.

Ο ναός είναι τρίκλητη τρουλαία βασιλική με νάρθηκα, που ευωτερικά, κάτω από τους δυο μικρούς τρουλάδους, φιλοξενεί ιερό με επισκοπικό θρόνο, άριστο δείγμα λαϊκής τέχνης από μάρμαρο. Στον νάρθηκα υπάρχει επιγραφή με χρονολογία 1764. Ο ναός είναι καλυμμένος με παχύ σοβά, που με τα χρόνια έχει πάρει χρώμα γκριζοκίτρινο. Κάτω από ορισμένα ξεφιτισμένα στημεία διακρίνεται η λιθινή τοιχοποιία από σκουρόχρωμες πέτρες λάβας. Δυστυχώς, το θαυμάσιο αυτό αρχιτεκτόνημα της Ορθοδοξίας παραμένει αωνιτήρητο, ενώ και ο περιβάλλων χώρος είναι απεριποίητος. Παίρνει και βραδιάζει. Συρρέουν κατά εκατοντάδες οι πιστοί στις εκκλησιές για την Ακολουθία του Επιτάφιου. Υπάρχει όμως και κάτι ακόμα, που κάνει την ημέρα της Μ. Παρασκευής στον Πύργο πολύ ξεχωριστή. Είναι το φημισμένο και μοναδικό έθιμο με τα "φλεγόμενα ντενεκέδακια". Ας αφήσουμε τον Πρόεδρο Πύργου **Αντώνη Καραμολέγκο**, να μιας μιλήσει αιθεντικά για το έθιμο του τόπου του. "Η περιόδος του Πάσχα στον Πύργο γιορτάζεται με τρόπο μοναδικό. Από τα Χριστούγεννα και μετά αρχίζουν ήδη οι προετοιμασίες για τα τοπικά έθιμα και τις εκδηλώσεις στο χωριό. Το πιο γνωστό έθιμο λαβαίνει χώρα κατά την περιφορά του Επιταφίου, την Μ. Παρασκευή. 6.000 ντενεκέδια με φλεγόμενη ψήλη, που επομένονται ενλαβικά επί μήνες από τα παιδιά του χωριού, τοποθετούνται σε κάθε ταράτσα, δρομάκι και τοιχάκι, καθώς και στη διαδρομή που ακολουθεί ο Επιτάφιος, έτοιμα ν' ανάφουν με την έναρξη της περιφοράς.

Το έθιμο ξεκίνησε από παλιά, τότε που σ' όλη τη διαδρομή τοποθετούσαν κονσερβοκούντια με ρετσίνη, γιατί δεν υπήρχε φωτισμός. Αργότερα τα ντενεκέδια περιείχαν πανιά ποτισμένα με πετρέλαιο, που όμως κάπινξαν και μαύριζαν πολύ. Τα τελευταία χρόνια το πετρέλαιο αντικαταστάθηκε μ' ένα νέο μείγμα, που τη σύστασή του κρατούν οι κάτοικοι μυστική. Το πλεονέκτημά του είναι ότι δεν μυρίζει και το άναμμά του διαρκεί για 5 ώρες συνεχόμενες. Με την έξοδο της πομπής από την εκκλησία της Παναγίας στο καστέλι, ο αρχιγγός της ομάδας δίνει το σύνθημα και, σε χρόνο ρεκόρ, τα μεγαλύτερα παιδιά "πυρπολούν" το χωριό, που από μακριά δείχνει να τυλίγεται στις φλόγες". Αριθμώς έτοι γίνεται και φέτος, μπροστά στα

έκπληκτα μάτια μας και τα μάτια αναρίθμητων ντόπιων και ξένων επισκεπτών κάθε εθνικότητας. Τα ντενεκέδακια βέβαια δεν ανάβουν όλα μεμιάς. Δεν είναι ηλεκτρικοί λαμπτήρες στη σειρά, ν' ανάβουν μ' έναν διακόπτη. Καθένα τους απαιτεί άναμμα από χέρι ανθρώπου, που τηρεί με ευλάβεια το έθιμο του τόπου του. Είναι παράξενη αίσθηση, πολύ γοητευτική, να κατηφορίζουμε εκατοντάδες μέσα στα στενά σε σφικτή επαφή ο ένας με τον άλλον, σαν ανθρώπινος χείμαρρος. Και ολόγυρά μας, το παραφακόρο τοιχαλάκι, πεζούλι ή ταρατσούλια, ν' αποκτούν φως και τρεμάμενες σκιές από το φύσημα του ανέμου και να φωτίζουν, όπως στα χρόνια τα παλιά, την πορεία του Επιταφίου, το μονοπάτι της κατάνυξης.

Κάποια στιγμή τα βίβλια μας μας φέρνουν έξω απ' το χωριό. Γυρνάμε τα κεφάλια μας και αγναντεύουμε τον φλεγόμενο λόφο του Πύργου για τελευταία φορά. Θα φλέγεται, όσο θ' αντέξει στα ντενεκέδακια η μυστική τους ψήλη. Που θα ξωντανέψει και πάλι την επόμενη χρονιά.

## ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε θερμά τον Πρόεδρο του Πύργου κύριο **Καραμολέγκο Αντώνη**, που με τα στοιχεία και με την βιβλιογραφία που μας απέστειλε, συνέβαλε αποφασιστικά στην ολοκλήρωση του άρθρου.

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Κατερίνα Κωνσταντη, "Μια σύντομη ματιά στο Καστέλι του Πύργου", από το βιβλίο του Ι. Μ. Δανέζη "ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ, ΘΗΡΑ, ΘΗΡΑΣΙΑ, ΑΣΠΡΟΝΗΣΙ, ΗΦΑΙΣΤΕΙΑ", εκδ. ΑΔΑΜ, ΑΘΗΝΑ 2001.
- "Οι εκκλησίες του χωριού μας", εκδ. ΚΑΛΛΙΣΤΗ, ΘΗΡΑ 2005.

**Ένας τεράστιος αριθμός από "ντενεκέδακια", που φτάνουν τις 6.000, γεμίζουν κάθε χρόνο με μια ειδική εύφλευκτη ψήλη και ανάβουν στην περιφορά του Επιταφίου, χαρίζοντας στον νυχτερινό Πύργο μια εικόνα μοναδική, που εντυπωσιάζει Έλληνες και ξένους επισκέπτες.**